

77. Шейковський К.В. Опыт южно-русского словаря. — М., 1883. — Т. V: Т–Ю. — Вып. 1. — 276 с.
78. Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд / Под ред. акад. О.Н. Трубачева. — М., 1974–2014. — Вып. 1–39.

Статтю отримано 06.04.2015

Vasyl' Nimchuk

Institute of Ukrainian language of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

THE PROBLEM OF OLDBOOK ELEMENTS AND DIALECT IN POETRY OF SHEVCHENKO

Shevchenko is recognized as the founder of modern Ukrainian literary language. The main components idiolect writer was popular and oldbook language.

Poet parted lifelong from the Church Slavonic language Bible. He probably knew by heart Psalmbook Church Slavonic language from his childhood.

Shevchenko often visited churches in celebrations that were Church Slavonic by the origin.

The poet was familiar with Middle Ukrainian religious poetry from the collection “Bohohlasnyk.”

It is proved that Shevchenko uttered Church Slavonic text in Ukrainian.

Shevchenko generously used the Church Slavonic vocabulary and grammar not only in translation — “rehash” of biblical texts, especially the Psalms, but in their own poems on biblical and secular themes. He founded the sacral and solemn style of the new Ukrainian language. Church Slavonic Shevchenko’s poems are often not adequately interpret by commentators of the works of the poet. Commentators and the lexicographers in rare cases misconstrue token from the native dialect of the master. Shevchenko’s vocabulary should be completely included in the register in register of a new academic “Dictionary of Ukrainian language”. It is time for laying modern “Dictionary of Shevchenko language.” During the publishing of works of the writer it is necessary to add glossary of words that can be obscure for the modern reader.

Key words: Church Slavonic language, dialecticism, Bible, religious celebration, old Ukrainian orthoepy, Dictionary of Shevchenko language.

Мовна мозаїка

ТЕХНОЛОГІЧНА ЧИ ТЕХНІЧНА ПЕРЕРВА?

Сьогодні біля залізничних кас можна прочитати оголошення: **Технологічна перерва з 10.00 год. до 10 год. 15 хв.** На жаль, у цьому оголошенні прикметник *технологічна* вжито неправильно, тому що перерву в роботі чого-небудь, зумовлену якимись зовнішніми обставинами, а не передбачену інструкцією з експлуатації пристрою, приладу механізму, тобто технологією використання їх у певному виробничому процесі, кваліфікують як *технічну*. З огляду на те, що перерви в роботі залізничних кас пов’язані з потребою здати гроші, отримані від продажу квитків, їх правильно називати *технічними*.

Отже, у розкладі роботи кас Укрзалізниці потрібно написати: **Технічна перерва з 10.00 год. до 10 год. 15 хв.; Технічна перерва з 11.00 год. до 11 год. 15 хв.**

Катерина Городенська

Svitlana Yermolenko

Institute of Ukrainian language of National Academy of Science of Ukraine, Kyiv

FOLK AND SPOKEN BASIS OF THE LINGUISTIC AND AESTHETIC CANON OF TARAS SHEVCHENKO'S POETRY

The article contends that Taras Shevchenko is the creator and founder of the new Ukrainian literary language. His language use promoted the establishment and advancement of the literary norm in the word usage, word formation, the functioning of grammatical forms and syntax constructions, as well as in the word emphasis, in the fixed tone of the intonation in the Ukrainian language, etc. One of the criteria for literary norm is the influence of a recognized writer who establishes the aesthetic content of the literary norm. Shevchenko's writings are marked by occasional use of alternative forms, lack of spelling consistency, and differences in word usage as compared to the modern literary standard. Despite this, the forms consistent with the literary standard prevail. The linguistic and aesthetic canons of Shevchenko's writing were definitive in promoting stability and common usage of the literary norm.

The linguistic and aesthetic canons of Shevchenko's poetry combine specific sensory means of verbalized real and idealized life in dialogues and monologues of lyrical and narrative texts. The phenomenon of addressing a third party or self actualizes lexical, phraseological, and grammar units that convey an intimate relationship to everything arising inside a poet's imagination, provoking thought, calling for self-expression. The aesthetic process encompasses the activities of a human life, the national history symbols, the beauty of nature, humans, means of expressing the dynamics of human feelings. The author's thoughts and emotions influence the reader not only through the depiction of society and everyday life, the usage of national and linguistic symbols, or content common to all human beings, by also through frequent usage of objective structures and linguistic forms. The law of analogy provides that these forms are valuable in the context of symbolic, ideal literary norm.

The linguistic and aesthetic canon of Shevchenko's poetry expands the function of folk and spoken elements as sources for creating poetic forms within the stylistic paradigm of the modern Ukrainian language. The spoken emotional and expressive structures elevated by the high poetry diversify poetic expression and provide detailed images for abstract notions.

Key words: The linguistic and aesthetic canon of Shevchenko's poetry, the criteria for literary norm, the depiction of society and everyday life, national and linguistic symbols, usage of folk and spoken expressions in poetry.

Мовна мозаїка

ШЛЯХ В НІКУДИ

У політичній рекламі на Українському радіо чуємо речення: *“Столиця пливе в нікуді́ без керма та вітрил”*, у якому прислівник *нікуди* наголошено на останньому складі, тобто як у російській мові, пор.: *путь в никуда́*. В українській мові цей прислівник має два, до того ж інші наголоси, від яких залежить його значення. З наголосом на першому складі, тобто *нікуди*, він означає “немає такого місця, де можна було б щось поставити, розташувати або куди можна було б поїхати, піти”, пор.: *У квартирі нікуди поставити велику шафу; Мені нікуди поїхати; Їм нікуди піти*. З наголошеним другим складом, тобто *ніку́ди*, прислівник указує на відсутність руху в будь-якому напрямку, ні в яке місце, пор.: *Я ніку́ди не ходжу; Родина ніку́ди не поїде цього літа; У цьому навігаційному сезоні судно ніку́ди не попливе*. Саме з другим значенням його вжито в реченні політичної реклами, причому в ролі іменника (з прийменником *в*) на означення кінцевого пункту (місця) прибуття. Відповідно й у прислівнику *нікуди* потрібно наголосити другий склад, а речення правильно звучатиме так: *“Столиця пливе в ніку́ди без керма та вітрил”*.

Катерина Городенська

The author concludes that the negative reception of Kuliš's language program was triggered not only by personal and socio-political factors but also by the regional *Sprachgefühl* as reflected in the language practice of local Russophiles and populists who did not share Kuliš's linguistic views and language practice, in particular the use of phonetic script (*kulishivka*). A special emphasis is placed on Ivan Franko's theory of 'multiple homesteads' (varieties) of new standard Ukrainian which was fraught with danger in the ethno-linguistic and political sense. The author argues that Kuliš, in his first translations of Shakespeare, proved to be a versatile normalizer who was aptly experimenting with various stylistic devices. In order to create a new high style proper of 'the Ukrainian Shakespeare, he searched, sometimes too sweepingly, for a system of stylistically variegated elements. They were both native or loan devices borrowed from Church Slavonic and more standardized languages like Russian and Polish. As in his historiographic views, rooted in the model, prospects, and demands of structured society, Kuliš managed to offer in this case the first secular variant of the high style to be placed on par with its ecclesiastical variant which he elaborated on in his biblical translations.

Key words: Shakespeare, Galician normalizers, *kulishivka*, high style, a regional variety of standard Ukrainian, the all-Ukrainian standard of literary Ukrainian

Мовна мозаїка

ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ – ПОЛІЦІЙНИЙ – ПОЛІЦЯНТ

Зовсім недавно до українського вжитку ввійшло слово *поліція* на означення нового державного органу, створеного для охорони громадського порядку. Відразу почали вживати і похідний від нього прикметник *поліцейський* та відприкметниковий іменник *поліцейський* зі значенням особи, яка працює (служить) в поліції: *В Україні з'явиться єдиний поліцейський спецпідрозділ — "Корпус оперативно-раптової дії"* (Інсайдер, 13.03.2015); *Наступного тижня поліцейський патруль повністю замінить міліцію в аеропорту "Бориспіль" і на трасі Київ — Бориспіль* (Україна молода, 5.10.2015); *Звертаючись до людини, поліцейський зобов'язаний назвати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та показати на її вимогу службове посвідчення, не випускаючи його з рук* (Права, обов'язки і повноваження національної поліції); *Тепер поліцейський у Львові чи в будь-якому іншому українському місті повинен патрулювати визначену територію... та забезпечувати охорону громадського порядку* (Львівський портал, 21.04.2015). Проте прикметник *поліцейський* утворений не за українським, а російським зразком, бо в ньому перед суфіксом **-ськ-** використано структурну прокладку **-ей-**, пор. російські *милицейский, полицейский, армейский* та ін. В українській літературній мові від іменників на **-ія** прикметники утворюють переважно за допомогою суфіксів **-н-** (пор.: *Біблія — біблійний, коаліція — коаліційний*) або **-ськ-** (*армія — армійський*). Від слова *поліція* органічним для української мови є прикметник *поліційний*, який подають перекладні російсько-українські словники (переважно на другому місці, після прикметника *поліцейський*) і який був уживаний, пор.: *Там його [Кониського] держали під поліційним доглядом...* (І. Франко); *То не поліційний свисток, то свисток спортивний* (Пігмаліон, перекл. О. Мокровольського); *...всі матеріали про УВО-ОУН з поліційних архівів колишньої польської та гітлерівсько-німецької держав... опинилися в руках большевиків* (П. Мірчук. Нарис історії ОУН). Так само потрібно замінити і поширену сьогодні неукраїнську назву *поліцейський*, якою іменують особу, що працює в поліції. Зважаючи на вже помітне в мовній практиці намагання утворювати від іменників на **-ія** назви осіб за допомогою суфікса **-янт** (пор.: *коаліція — коаліціант, міліція — міліціант* та ін.), рекомендуємо для вжитку назву *поліціант*, якою послуговуються автори деяких видань, пор.: *Патрульні поліціанти допомогли оформити всі знайдені речі* (Львівська газета, 6.10.2015); *Бажання стати новими поліціантами.. висловило понад 30 000 українців, які подали заявки на конкурс* (ВВС Україна, 25.02.2015).

Отже, українською мовою органічніше вживати *поліційний* замість *поліцейський* та *поліціант* замість *поліцейський*.

Катерина Городенська